

z velikanskim veseljem. Moskovska zveza pisateljev, ki so jo člani RAPPa psovali z „Noetovo barko“, je odposlala Izvršilnemu odboru komunistične stranke soglasno sklenjeno pozdravno pismo, v katerem poudarja, da je v življenju sovjetske literature napočila nova doba. Na pisateljskih zborovanjih v Moskvi in Leningradu so ugotavljali, da je minil „včerajšnji dan“, da „je pisatelj zopet vrnjen literaturi.“

Od dneva tega sklepa Izvršilnega odbora komunistične stranke in od ustanovitve novega organizacijskega odbora pod častnim predsedstvom M. Gorkega je preteklo še premalo časa, da bi bilo mogoče pregledati in presoditi učinke te dobe v sovjetski literaturi. Za enkrat je le mogoče ugotoviti, da je večina literarnih revij osvežila krog svojih sotrudnikov in pritegnila pisatelje, ki so bili še pred kratkim razkričani kot „razredni sovražniki“ in niso smeli javno nastopati. Izšli so romani Šolohova, Piljnjaka, Forša, Leonova, Katajeva, Tihonova in drugih. Literarna glasila skrbe zdaj za delovne razmere pisateljev, za izboljšanje njihovega življenjskega položaja. Prenehale so gonje in ščuvanja na posamezne pisatelje, nekateri izmed doslej preganjenih pisateljev (Čukovskij, Zamjatin, Šklovskij) so doživeli zadoščenje in vspostavljenje celo v „Literarnaji gazeti“. Prenehala so prerekanja in razpravljanja. „Literarnaja gazeta“, ki je bila doslej od sile radikalna, priporoča sedaj sovjetskemu pisatelju, naj pozabi vse prerekanje in razpravljanje, naj gleda življenje, kakršno je, in naj „ne žonglira sveti dialektiki v čast in slavo s citati za to ali ono tezo ali proti njej.“

„Neutajljivo je sovjetska literatura nastopila novo razvojno dobo. Vendar so smeri, ki jih je odlok komunistične stranke hotel odstraniti, še vedno zelo žive. Še vedno se pojavljajo v časopisih vesti, ki zahtevajo vzpostavitev organizacij, kakršne so bile RAPP in podobne... Vsa ta nesoglasja in nasprotstva pa pričajo o razgibanosti sovjetske literature, v kateri neprestano vre in ki si nenehljivo išče novih poti.“

S. Leben.

Kronika

Novi vidiki literarne zgodovine. V neki ljudski šoli na deželi so brali Prešernovo pesem. Ko so jo prebrali, je učitelj vprašal po splošno priznanih pedagoških pravilih:

„Otroci, ali veste, kdo je Prešeren?“

Večina otrok je molčala. Nekdo je dvignil roko in rekel:

„Prešeren je pesnik.“

„Dobro,“ je rekel učitelj, „toda Prešeren ni samo navaden pesnik, Prešeren je največji pesnik Dravske banovine.“

Pa povejte, če ni srečna mladina, ki ima take vzgojitelje!

Mi, ki smo se učili še po starem, smo rekli: „Prešeren je največji slovenski pesnik“, ali: „Prešeren je največji pesnik slovenskega naroda“.

O, kako slabo so nas učili! Ni čuda, da se ne najdemo v naš čas. Še vedno živimo v prepričanju, da je Prešeren največji slovenski pesnik, ko pa to že zdavnaj ni več res, saj ve danes že učenček ljudske šole, da je Prešeren največji pesnik Dravske banovine.

*

Z ozirom na to epohalno dognanje v naši literarni zgodovini, bi predlagal, da naši literarni zgodovinarji čim prej, — dokler ne bo prepozno — popravijo svojo zmoto in obdelajo našo preteklost po novih sodobnejših načelih.

N. pr. takole: „Brižinski rokopis iz desetega stoletja je prvi rokopis v dravskem narečju. Trubar in reformacija v Dravski banovini. Valentin Vodnik — prvi

dravski pesnik. Simon Gregorčič — pesnik Julijske Krajine. Dravska moderna“ itd., itd.

Še boljše pa bi bilo, če bi morda rekli: „Prešeren je največji pesnik radovljiškega sreza. Vodnik je prvi šiškarški pesnik. Erjavec je najboljši pripovednik poljanskega predmestja.“

Podobno bi morali storiti tudi Hrvati in Srbi. Samó, da bi bil tam moj drugi predlog še bolj umesten. Kajti, če bi rekli, da je Krleža največji sodobni pisatelj savske banovine, bi se najbrže pritožili oni iz Drinske ali Primorske banovine, pa bi bil že spet kamen spotike. Če ga bo literarna zgodovina označila kot največjega sodobnega pisatelja iz Križevcev, pa bodo morali vsi molčati, kajti ta resnica je neizpodbitna.

*

Izročam svoj predlog javnosti v pretres. Morda bi bilo celo potrebno, da se skliče anketa literarnih zgodovinarjev dravske banovine, ali vsaj dravske univerze (še predno bo reformirana), da reši to najbolj pereče vprašanje dravskega ljudstva.

Za učitelja pa, ki je prvi odkril nove vidike, predlagam pošteno plačilo, da ne bo zgodovina spet govorila, kako nehvaležno je dravsko ljudstvo svojim največjim možem. — (Opomba uredništva): — Ker tudi „Slovenčev“ „Kaj pravite?“ dne 12. februarja 1933 poroča o primeru, ko mu je njegov fantek na vprašanje: „Kdo je bil mož, ki ga predstavlja ta spomenik?“ odgovoril: „To je Prešeren, največji pesnik dravske banovine,“ bi skoro upravičeno sumili, da učitelji ne uče tako bedasto po svoji glavi, marveč po navodilih višjih šolskih oblasti. Radi bi vedeli, ali obstoji navodilo ali odlok prosvetne uprave ali ministrstva, po katerem morajo učitelji ubijati otrokom v glavo, da je Prešeren največji pesnik dravske banovine. Če takega odloka ni, potem pa učitelj, ki kaj takega uči, res zasluži, da se mu dà pošteno „plačilo“, ker ne dela nič manj bedasto in gorostasno, kakor bi delal na primer francoski učitelj, ki bi učil, da je Victor Hugo ne največji francoski pesnik, ampak največji pesnik departmaja Doubs! V. K.

„Nad Evropo lega tema?“ — Pod tem naslovom posnema „Slovenec“ dne 12. februarju 1935 članek, ki ga je v londonskih „Chatholic Times“ priobčil monsijnor Baudrillart, član francoske akademije, in v katerem sodi o položaju krščanstva po svetovni vojni takole: „— — — In slednjič je krščanstvo veliko izgubilo na svoji premoči v človeštvu. Če se ozremo naokolu, opazimo neizpodbitno nazadovanje verskega mišljenja in življenja. Sovražniki Cerkve niso še nikdar mogli tako osredotočeno napadati Cerkve. Celo po kmetih, kjer je bila do sedaj vendar trdnjava vere, je potisnjeno krščanstvo v ozadje.“ — S to resignirano ugotovitvijo katoliškega člana francoske akademije je zanimivo primerjati mnenje, ki ga je o povojnem katolicizmu zapisal pronikavi nemški esejist Otto Flake v „Bilanz, Versuch einer geistigen Neuordnung“ (1931), kjer pravi: „Dejstvo, da živi v območju naše civilizacije še mnogo milijonov vernih katolikov, ne more prepričati izjave, da cerkev nič več ne v o d i. Globoko smo že v pocerkveni dobi. — — — Najmanjšega razloga ni, da bi ljudi, ki so še verni v cerkvenem smislu, motili v njihovi veri: potrebna jim je ali domača, torej odgovarja njihovemu duhovnemu nastrojenju; produktivno duhovno nastrojenje pa, ki je za naš čas značilno, kakor je bilo značilno za katerikoli čas, nima z vero nobenega opravka več. Religije se še drže, toda pričakovanje, ki smo ga po vojni tolikokrat slišali izreči, da bo zraslo število vernikov, se ni izpolnilo.“

S. L.

Pod Vrazovo senco. Jutro 3. II. 1933 iz Zagreba: „V torek zvečer sta priredila Društvo Hrvatskih Književnika in Slovensko prosvetno društvo v Zagrebu... predavanje Louisa Adamiča o Ameriki... V imenu Slovenskega prosvetnega društva... je spregovoril njegov podpredsednik univ. profesor dr. Boris Zarnik. Izročil je Adamiču lep dar zagrebških Slovencev: lovorjev venec in knjigo Vrazovih poezij“. — Dar je vedno značilnejši za darovalca kakor za obdarovanca. Zakaj Vrazove poezije? Pesnik Vraz v slovenski literaturi ne pomeni nič, v hrvaški malo. Če že daruje slovensko društvo hrvaško o knjigo pisatelju slovenskega pokolenja, potem naj bi mu podarilo res kako pomembno hrvaško knjigo. Zakaj tedaj vendarle Vraza? Razlaga je samo ena: Vraz lahko nekaj pomeni Slovincem in njihovi kulturi samo kot program, četudi negativen. Ali sta hotela Slovensko prosvetno društvo v Zagrebu in njegov podpredsednik prof. Zarnik manifestirati za ta protislovenski program?

Čudovito strnjena vizija o slovenski inteligenci! Ameriški pisatelj slovenskega porekla kot gost; gostitelj: jugoslovenski znanstvenik slovenskega porekla, nad njima pa kot spiritus loci senca edinega hrvaškega pesnika slovenskega porekla, senca moža, ki ga je slovensko in alpsko ozkosrčni Prešeren ogovoril z besedami: „Stánko, Slovincov vskòk...“

J. V.

Kriza „Doma in Sveta“. — „Jutro“ poroča v kulturnem pregledu dne 11. februarja 1933: „Izvedeli smo, da je tudi pri reviji „Dom in Svet“ nastala kriza. Dosedanja urednika dr. Anton Vodnik in dr. Rajko Ložar sta odstopila, obenem pa so kot sotrudniki izstopili dr. B. Magajna, Božo Vodušek, dr. Rajko Ložar in Miško Kranjec. Uredništvo bodo baje prevzeli prof. Fran Kobler, dr. France Stele in France Vodnik.“ Sredi februarja smo že, a prva številka „Doma in sveta“ za leto 1933. še ni izšla.

S. L.

„Sodobna kritika“. Naša knjižna produkcija očituje zadnja leta nenavadno razgibanost. Če bi kvantiteti ustrezala kvaliteta — kje bi že bil ta rod s svojo izobrazbo, s svojo slavno kulturo! No, pa ni tako hudo. Med nami je zrasel gozd revij, toda „odmev“ iz teh skrivnostnih globin je večkrat samo slabotno jecljanje. Zlasti v kritično smer naletiš na sadove strašanskih opazovanj, ki ne veš, kako bi jih prebavil zaradi njihovih globin in bujne predstavovitnosti. Tako na primer bereš nekje — saj ni važno kje — tele misli o Kačevem romanu „Grunt“: „Te silne misli je hotel razrešiti Janko Kač v svojem „Gruntu“. Proučil je tri rodove, sledil jim je pri vsakem koraku in dognal marsikatero skrivnost grunta, ki se je nam do sedaj zdela nerazrešljiva... Pač se je zdrznil pred zamotano, kot sfinga se režečo gmoto, ki predstavlja grunt, a je vendar šel bodro naprej (!) in nam je pokazal to lepo in strašno pošast od strani, ki je pri nas še ni mogel pokazati noben pisatelj, dasi se je marsikdo trudil, da bi pogledal sfingi naravnost v obraz.“ — Ali pa o Hamsunovih ‚Potepuhih‘: „Da pa je mogel pisatelj toliko snov na priroden in mikaven način predočiti, si je omislil (!) dva človeka — Augusta in Edevarta — mladca nemirne krvi, ter ju vodi po zemlji norveški... Njuno življenje rabi raznoličnosti... Njuna doživetja so slike vestnega opazovanja v notranjost in avtorju se je nesporno v izrazu kot občutju — pri obeh — zelo ugodno naredilo. Risanje drugih oseb, ki tvorijo nekako okolje glavnima, se je izprevglo v urejeno, trdno celoto, ki vsak hip pojasnjuje dogajanje glavne smeri dejanja.“ Res, zaviti „odmev“ svojega duha v skrivnost, je pač najboljši izhod, da te ne vpraša kdo po njegovi vrednosti.

F. O.

Naznanilo. V prihodnji številki objavi „Sodobnost“ članek Stanka Lebna: Elita; članek Josipa Vidmarja: O slovenski inteligenci; Antona Ocvirka esej o „Paulu Hazardu“ in esej Frana Zwitterja: Tipi nacionalizma.